

Сапаров Юсуп, студент,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Кумановський М. В., к.ю.н.

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ: ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС

Питання об'єкта злочину належить до однієї з найскладніших проблем у доктрині кримінального права. Пов'язано це у першу чергу з тим, що закон про кримінальну відповідальність не містить визначення поняття об'єкта злочину, внаслідок чого воно стає «продуктом» теоретизування проблеми.

Проблема визначення об'єкта злочину є і була актуальною у науці кримінального права. Впродовж багатьох десятиків років, над вирішенням цього питання працювало чимало науковців.

Теоретичною основою розуміння об'єкта злочину стали міркування Чезаре Беккарія. Він зазначав, що деякі злочинні посягання руйнують безпосередньо суспільство і викликають загибель того, хто є його представником, інші – порушують особисту безпеку громадян, посягаючи на їх «життя, майно та честь», треті виступають діями, що суперечать самому закону, в якому вказується: що громадянину необхідно робити або ж не робити заради суспільного блага [1, с. 228]. На відміну від Гегеля та його послідовників (Кестліна, Гельшнера і Бернера), які вважали злочином посягання на «загальну волю», Беккарія матеріалізував об'єкт, визначивши його як охоронювану законом реальну цінність – суспільне благо.

Пізніше з'являється так звана нормативіська теорія об'єкта злочину, сутність якої полягає в розумінні злочину як порушення норм кримінального закону. Поштовхом до її розробки було проведення значного обсягу кодифікаційних робіт у сфері кримінального права. Прибічників зазначеної теорії, що представляють інтереси наукових кіл різних країн, об'єднувало те, що у них юридична форма злочину практично підмінила сутність самого злочину [2, с. 128].

У подальших дослідженнях викладені полярні позиції щодо об'єкту злочину почали зближатись. Так, виходячи з того, що право є захищеним державою інтересом, благом, іноді пропонували вважати об'єктом злочину правове благо. У російському кримінальному праві цю доктрину підтримували М. Д. Сергієвський та В. Д. Спасович, які водночас поділяли і суто нормативіську теорію об'єкта [3, с. 84]. Ним була розроблена теорія об'єкта злочину, відповідно до якої злочином вважалось протизаконне посягання на право будь-кого яке вимагало

найсуворішого покарання.

У російській правовій доктрині перехід від формального розуміння об'єкта злочину, як норми права, до визначення об'єкта як блага, цінності чи інтересу, яким заподіюється або може бути заподіяно шкоду, започаткував М. С. Таганцев. Відхиливши нормативізм, він стверджував, що інтереси, які охороняються кримінальним законом, можуть мати реальний характер – життя, здоров'я, недоторканність володіння – або ідеальний – честь, гідність, права, благопристойність тощо [4, с. 36-40].

Окремі автори ототожнювали об'єкт злочину з предметом, на який спрямовується або щодо якого вчиняється злочин [5, с. 280].

Як бачимо, щодо загального визначення об'єкта злочину у дорадянський період сформувалося два основних підходи. У першому випадку об'єктом визнавалась відповідна правова норма, що порушувалась суб'єктом злочину. У другому – об'єктом виступало благо, що охоронялося відповідною нормою кримінального права (так зване «правове благо»). Під таким благом розуміли як матеріальні, так і нематеріальні явища життя.

Розуміння сутності об'єкта кримінально-правової охорони змінюється на початку ХХ-го століття. Так, в одному з перших нормативних актів пролетарської влади у сфері кримінального права – «Руководящих началах по уголовному праву РСФСР» (1919 р.) – об'єктом злочину були названі суспільні відносини. Цю ідею підхопили автори перших радянських підручників з кримінального права [6, с. 129], а в подальшому вона знайшла своїх прихильників серед багатьох інших представників кримінально-правової доктрини та продовжує й сьогодні домінувати в ній. Щоправда, останнім часом в кримінально-правовій науці намітилась тенденція перегляду розуміння об'єкта злочину лише як суспільних відносин. При цьому слід зазначити, що деякі дослідники займають, так би мовити, перехідну позицію, а інші – позицію категоричної відмови від ідеї «об'єкт злочину – суспільні відносини».

Викладене ще раз підтверджує складність та багатогранність проблеми об'єкта злочину і неприпустимість спрощеного підходу до її вирішення шляхом відмови від такого соціального утворення як суспільні відносини. Таким чином, проведений дискурс свідчить, що кожний із існуючих у кримінально-правовій науці поглядів на проблему об'єкта злочину характеризується наявністю як переваг, так і недоліків. Підсумовуючи вище наведений аналіз позицій, дотримуємось загально прийнятої точки зору серед науковців кримінального права, які об'єктом злочину визнають суспільні відносини. Проте всі ці теорії мають право на існування, оскільки збагачують загальне вчення про об'єкт злочину та створюють підґрунтя для подальших наукових розробок.

Література

1. Беккариа Ц. О преступлениях и наказаниях / Ц. Беккариа. – М., 1939. – 463 с.
2. Курс советского уголовного права: в 6-ти т. – Т. 1. / под ред. А. А. Пионтковского и др. – М.: Наука, 1970. – 312 с.
3. Спасович В. Д. Учебник уголовного права: часть общая / В. Д. Спасович. – СПб, 1863. – 428 с.
4. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Лекции: часть общая: в 2-х т. / Н. С. Таганцев. – Т. 1. – М.: Наука, 1994. – 639 с.
5. Кистяковский А. Ф. Элементарный учебник общего уголовного права: начало русского уголовного законодательства. Часть общая / А. Ф. Кистяковский. – К., 1891. – 850 с.
6. Пионтковский А. А. Уголовное право РСФСР: часть общая / А. А. Пионтковский. – М.: ГИЗ, 1925. – 478 с.

УДК 343.7

Сіроченко Т. В., студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Рощина І. О., к.ю.н., доцент

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЙ ВИННОГО ПРИ ПЕРЕВИЩЕНІ МЕЖ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ

Право на захист є природним правом кожної людини незалежно від її професійної, фізичної чи іншої підготовки. Кожен може скористатися правом на необхідну оборону, хоча закон і не зобов'язує це право застосовувати. Так, відповідно до ч. 3 ст. 27 Конституції України, кожен громадянин має право захищати своє життя та здоров'я, а також життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань. У ч. 4 ст. 55 Основного Закону зазначено, що кожен має право будь-якими не забороненими законом способами захищати свої права та свободи від порушень і протиправних посягань [1]. Утіленням конституційних положень є ст. 36 Кримінального кодексу України (КК України), згідно з якою кожна особа має право на необхідну оборону від суспільно небезпечного посягання незалежно від можливості уникнути його або можливості звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади. На законодавчому рівні поняття необхідної оборони визначено в ч. 1 ст. 36 КК України [2]. Так, злочином не вважають спричинення шкоди особі, яка посягає, у стані необхідної оборони, тобто під час захисту прав та інтересів особи, яка захищається, або інших осіб, а також суспільних інтересів держави від суспільно небезпечного посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони. Перевищенням меж необхідної